

# İlkokuldaki Serbest Etkinlikler Saati İçin Tasarlanan Ders Önerilerinin İhtiyaç Belirleme Yaklaşımlarına Ve İçeriklerine Göre İncelenmesi

Özlem ÜZÜMCÜ<sup>1</sup>

## Öz

Serbest etkinlikler dersi ilkokul öğretim programında öğrencilerin ilgilerine, ihtiyaçlarına ve okulun imkânlarına göre içeriğinin belirlendiği ve uygulamasının yapıldığı derslerdir. Sınıf öğretmenleri serbest etkinlikler derslerinin içeriğinin belirlenmesi, işlenişi ya da uygulanışı gibi farklı alanlarda sorunlar yaşamaktadırlar. Bazı öğretmenler ise bu dersi takviye dersi olarak kullanmaktadırlar. Bu araştırmada bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının ilkokul öğretim programını inceleyerek ve ihtiyaç duyulabilecek alanları ihtiyaç belirleme yaklaşımlarıyla belirleyerek ders tasarımlarını istenmiştir. Öğretmen adaylarının öğretim programına hakim olmaları ve gördükleri eksiklikleri mesleki yaşamlarında giderebilmeleri için eylem araştırması seçilmiştir. Eylem araştırması olarak yürütülen bu araştırmaya İlkokul programı dersi kapsamında 38 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ihtiyaç belirleme yaklaşımlarından en fazla analitik yaklaşımın, sonrasında betimsel ve bunu takip eden farklar yaklaşımının kullanıldığı, demokratik yaklaşımın ise hiç tercih edilmediği görülmüştür. Tasarlanan ders önerilerinin içeriklerine bakıldığında ise en çok beceri alanlarına hitap eden derslerin olduğu, ardından çevre ve sürdürülebilirlik alanlarındaki derslerin yer aldığı, sonrasında ise sırasıyla oyun, kültürler arası etkileşim, kişisel gelişim, sanat, spor, değerler ve ülkemizin coğrafi bilgilerini kapsayan konuların olduğu görülmektedir. Gelecekteki koşullara göre bugünden tedbiri temsil eden analitik yaklaşımın en fazla tercih edilmesi sınıf öğretmeni adaylarının küresel problemlere duyarlılığını göstermektedir. Bununla birlikte ders önerilerinin çeşitli içeriklere sahip olması farklı alanlardaki ihtiyaç durumlarını da ortaya koyabildiklerini göstermektedir.

*Anahtar Kelimeler:* İlkokul programı, Serbest etkinlikler dersi, İhtiyaç belirleme yaklaşımı, Sınıf öğretmeni adayları

## An Investigation of Lesson Suggestions for the Free Activities Hour in Primary School According to Needs Determination Approaches and Contents

### Abstract

Classroom teachers have problems in different areas such as the determination of the content of leisure time activities lessons, their processing or implementation. Some teachers use this course as a reinforcement course. For this reason, in this study, prospective classroom teachers were asked to design lessons by examining the primary school curriculum and identifying the areas that may be needed with needs identification approaches. 38 primary school teacher candidates participated in this research, which was carried out as action research. According to the findings, it was seen that the most used approach was the analytical approach, which was followed by the descriptive approach and the differences approach, among the needs assessment approaches. In contrast, the democratic approach was not preferred at all. When the contents of the designed course proposals were examined, it was seen that there are courses that mostly address the skill areas, followed by the courses in the fields of environment and sustainability, followed by the topics covering games, intercultural interaction, personal development, art, sports, values and geographical information of our country, respectively.

*Key Words:* Primary school curriculum, Free activities course, Needs assessment approach, Prospective classroom teachers


### Atıf İçin / Please Cite As:

Üzümü, Ö. (2023). İlkokuldaki serbest etkinlikler saati için tasarlanan ders önerilerinin ihtiyaç belirleme yaklaşımlarına ve içeriklerine göre incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1236-1248. doi:10.33206/mjss.1245176

**Geliş Tarihi / Received Date:** 31.01.2023

**Kabul Tarihi / Accepted Date:** 15.10.2023

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi – Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ozlem.uzumcu@hku.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-0589-5312

## Giriş

Seçmeli dersler öğretim programlarını zenginleştiren, okul idaresi ve öğretmenlerin imkânlar dâhilinde öğrencilere sundukları, çeşitli alanlarda bilgi ve becerilerini artırmalarını destekleyecek dersler olarak açıklanabilir (Brazee, 2000). Ülkemizde seçmeli dersler ortaokul düzeyinde başlarken, ilkokul düzeyinde serbest etkinlikler dersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Serbest etkinlikler dersi de seçmeli dersler gibi öğrencinin ilgi ve ihtiyacına göre belirlenirken, uygulamasının ve içeriğinin öğretmen tarafından belirlenmesi farklılaşan özelliğı olarak bilinmektedir (Cinoğlu ve Bağcı, 2018). Serbest etkinlikler dersinin yer aldığı öğretim programları ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanmaktadır (Talim Terbiye Kurulu, 2022a). Ülkemizdeki öğretim programlarının yapılarına bakıldığında öğretim programlarının amaçları, değerler ve yetkinlikler kapsamında perspektifleri, ölçme değerlendirme yaklaşımı olmak üzere öğretim programlarında ortak bölümler olarak yer almaktadır. İlgili derse özgü olarak ise dersin özel amaçları, uygulamasında dikkat edilecek hususlar, ilgili beceriler, dersin yapısı ve sınıf kademelerine göre üniteler ve ders saatlerinin dağılımları yine öğretim programlarında yer almaktadır. Bir dersin öğretim programında yer alması için öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçları başta olmak üzere, uluslararası koşullarda rekabet edebilen ihtiyaçlara cevap verebilecek bilgi beceri, yetkinlik ve değerler çerçevesine sahip olması beklenmektedir (Talim Terbiye Kurulu, 2022a). Bu nedenle öğretim programlarındaki dersler düzenlenirken ulusal ve uluslararası standartlar, hedefler, öğretim programları ve literatür incelemeleri sonucunda program değiştirme adımlarına uygun olarak hazırlanmaktadır.

2021-2022 eğitim öğretim yılında ülkemizde uygulanan ilkokul öğretim programının haftalık ders saati çizelgesi Tablo 1'de verildiğı gibidir. Buna göre ilkokul öğretim programında Türkçe, matematik, beden eğitimi ve oyun, hayat bilgisi/sosyal bilgiler, fen bilimleri dersleri başta olmak üzere sanat ve kültür derslerinin de yer aldığı zorunlu dersler programının nerdeyse tamamını oluşturmaktadır.

**Tablo 1. 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı İlkokul Haftalık Ders Dağılımları**

Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4. Sınıf
Türkçe	10	10	8	8
Matematik	5	5	5	5
Hayat Bilgisi	4	4	3	
Fen Bilimleri			3	3
Sosyal Bilgiler				3
Yabancı Dil		2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2
Görsel Sanatlar	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1
Beden Eğitimi ve Oyun	5	5	5	2
Trafik Güvenliğı				1
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2
<b>Zorunlu Ders Toplamı</b>	<b>26</b>	<b>28</b>	<b>28</b>	<b>30</b>
<b>Serbest Etkinlikler</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	
<b>Toplam Ders Saati</b>	<b>30</b>	<b>30</b>	<b>30</b>	<b>30</b>

Buna ek olarak serbest etkinlikler derslerine de ilkokul 1., 2. ve 3. sınıflarda yer verilmiştir. Serbest etkinliklerin içeriğı tam olarak belirtilmemekle beraber, veli isteğı, öğrenci gereksinimleri ve okul yönetiminin kararına göre uygulanabileceğı ve zorunlu olmadığı ifade edilmiştir (Talim Terbiye Kurulu, 2022b). Bununla birlikte isteyen okulların 10 ders saatine kadar imkânlar dâhilinde isteğe bağlı olarak sanat, spor, yabancı dil, kültür gibi eğitici faaliyeti uygulayabileceğı de yer almaktadır.

İlkokul öğretim programındaki seçmeli derslere bakıldığında Almanca, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Fransızca, İtalyanca ve satranç derslerinden oluştuğu görülmektedir (Tablo 2). Satranç dersi, yabancı dil ve bilişim teknolojileri gibi dersler için ise daha çok alan öğretmenine ihtiyaç duyulmaktadır (Dündar ve Karaca, 2011; Gültekin, vd., 2017). Bilişim teknolojileri dersinin bazı bölümleri sınıf ortamında işlenebilse de bazı bölümlerinde bilgisayar laboratuvarına gereksinim duyulabilmektedir (Gülbahar ve Kalelioğlu, 2018). Bu nedenle bahsi geçen derslerin çoğunun devlet ilkokullarında okutulmaları olanaklar dâhilinde görülmemektedir. Özel okullarda bahsedilen okul alt yapılarından ötürü serbest etkinlik dersleri daha verimli işlenebilmektedir (Şibir, 2019).

**Tablo 2.** *İlkokul Öğretim Programındaki Seçmeli Dersler*

Dersler	Eklendiği/Güncellendiği Tarih	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4. Sınıf
Almanca	2013		x	x	x
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	2018	x	x	x	x
Fransızca	2013		x	x	x
İtalyanca	1999				x
Satranç*	2019	x	x	x	x

\*Düzeye göre öğrenciler dört basamaktan uygun olanından başlar

Serbest etkinlikler derslerini inceleyen çalışmalarda bu ders kapsamında yaşanan sorunlara yer verilmiştir. Bu sorunlar serbest etkinlikler derslerinde öğretmenlerin diğer derslerin takviyelerini yapmaları, derse özgü bir etkinliği işlememeleri, bu ders için kılavuz ya da örnek programın olmaması ders saatinin fazla olması gibi açıklanabilir (Yılmaz, 2015; Dündar ve Karaca, 2011; Çiftçi, 2019). Bir diğeri ise öğretmenlerin bu derste verimli ve düzenli şekilde ne işleyecekleri konusunda kararsız oldukları yönündedir (Birgül, 2018; Bozpolat, 2016). Bununla birlikte bu ders kapsamı için öğretmenlerin kendilerini yeterli görmedikleri (Sargin, 2014) ve bu dersin öğretmen tarafından belirlenecek içeriklerle ve uygulamalarla işleneceğinin belirtilmesine rağmen (Talim Terbiye Kurulu, 2022b) öğretmenlerin bu ders için internetten hazır programları kullandıkları bilinmektedir (Cinoğlu ve Bağcı, 2018). Bunların yanı sıra öğretmenler serbest etkinlikler derslerinin kapsamını faydalı da bulmaktadırlar (Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Şen ve Sarıkaya, 2015). Bu durum öğretmenlerin bu dersin etkili olabileceğini düşüncelerine karşın bazı yetersizlikler ve ihtiyaçlar nedeniyle etkili işlenemediği sonucunu çıkarmaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının mesleklerini icra edecekleri zamanda serbest etkinlikler dersinde ne tür derslere ihtiyaç duyacaklarını farkına vardırarak ve bunu ihtiyaç belirleme yaklaşımlarıyla ortaya koyabilmek önemli olacaktır.

İhtiyaç belirleme arzu edilen sonuca ulaşmada en önemli basamak olarak bilinmektedir (Gupta, 2011). Program geliştirme sürecinin ilk süreci olan bu basamak çeşitli yöntem, yaklaşım ve teknikleri içermektedir (Demirel, 2015). İhtiyacın belirlenme aşamasında ilk olarak hangi ihtiyaç belirleme yaklaşımıyla yola çıkıldığına karar verilmektedir. ihtiyaç belirleme yaklaşımı ilgili konuya neden ihtiyaç duyulması gerektiğini dört temel yaklaşımla açıklamaktadır (Stufflebeam vd., 1985; Demirel, 2015). Bunlar farklar yaklaşımı, betimsel yaklaşım, analitik yaklaşım ve demokratik yaklaşımdır. Farklar yaklaşımı istenilen, standardı olan ya da önceden belirlenmiş bir bilgi beceri durumuna ulaşmak için var olan durumla aradaki farkı gösteren yaklaşımdır. Örneğin seviye belirleme sınavından 60 puan alan öğrencinin b kuruna yükselebilemesi için 80 puan alması gerekmektedir. İki puan arasındaki farkın giderilmesine yönelik ihtiyaç ise farklar yaklaşımını işaret etmektedir. Betimsel yaklaşım bir durumun varlığı ile elde edilen olumlu etki ve yokluğunda yaşanabilecek olumsuz durumu betimlemektedir. Örneğin laboratuvar destekli bilişim dersinin yer almasıyla öğrencilerin kazanç durumları ve bu dersin olmamasıyla oluşabilecek problemleri açıklamak bu dersin betimsel yaklaşımla ihtiyaç durumunu açıklamaktadır. Analitik yaklaşım ise çoğunlukla uluslararası koşulların göz önünde bulundurulduğu, gelecekte ortaya çıkabilecek herhangi bir duruma karşı şimdiden tedbir alma olarak açıklanabilir. Örneğin gelecekte yaşanacak enerji krizi için şimdiden kaynakların tasarruflu kullanılması gibi konuların ihtiyaç olarak belirlenmesi denilebilir. Demokratik yaklaşımda ise halkın çoğunluğunun ya da toplumda sözü geçen grupların istekleri olarak açıklanabilir. Bu isteklerin çoğunluğu temsil etmesiyle güçlü, bu isteklerin her zaman doğruyu temsil etmemesi ise zayıf yönü olarak belirtilmektedir (Demirel, 2015). Örneğin velilerle yapılan geniş çaplı bir araştırmada sonucunda ortaokuldan liseye geçişte sınav sisteminin kaldırılmasının istenmesinin ihtiyaç durumu olarak belirlenmesi gibi bahsedilebilir.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının öğretim programlarına hakim olup, serbest etkinlikler saati için ihtiyaç duyabilecekleri konuları kapsayacak, ilgili ihtiyaç belirleme yaklaşımlarını kullanıp bunu detaylı olarak açıklayacakları ders önerisi hazırlamaları istenmiştir. Bu bağlamda sınıf öğretmeni adaylarının ihtiyaç belirleme yaklaşımlarına göre geliştirdikleri derslerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Bunlar:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının ders önerilerinde tercih ettikleri ihtiyaç belirleme yaklaşımları ve bunların seçilme nedenleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının ders önerilerinin içerikleri ve bu derslerde kullandıkları ihtiyaç belirleme yaklaşımları nelerdir?

## Yöntem

İlkokul programı dersi kapsamında yürütölen bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının ders önerileri eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler dersinde yaşadıkları sorunlardan hareketle sınıf öğretmeni adaylarının ilerde benzer sorunlarla karşılaştıklarında çözümlenebilecek ders önerileri tasarlamaları istenmiştir. Eylem araştırmaları yaşanan sorunlara çözümlenerek bularak paylaşılmasını, böylelikle bu sorunu yaşayan başka kişilere de ilham vermesi beklenmektedir (Büyököztürk vd., 2016). Eylem araştırmaları öğretmenlerin yaşadıkları ya da olası problemlerin çeşitli yöntem ve tekniklerle çözüme ulaştırma süreçlerinde hem mesleki gelişimlerine katkı sağlamış hem de eğitim öğretim süreçlerindeki diğer problemler için yol gösterici adımlara sahip olmuş olurlar (Köklü, 1993; Capobianco ve Feldman, 2006; Dick, 2009). Bu nedenle eylem araştırması ile sınıf öğretmeni adaylarının serbest etkinlikler dersi için tasarlayacakları derslerde ne tür içeriklere neden ihtiyaç duyulması gerektiğini araştırmış olacak, arkadaşlarının önerilerinden de faydalanmış olacaklardır.

## Çalışma Grubu

2022-2023 Güz dönemi İlkokul Programı seçmeli dersini alan 25 kadın, 13 erkek olmak üzere toplam 38 sınıf öğretmeni adayları araştırmanın katılımcılarını oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyetleri ve sınıf düzeyleri aşağdaki gibi verilmiştir (Tablo 3).

**Tablo 3.** Katılımcıların sınıf düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımları

Katılımcılar	Kadın	Erkek
2.sınıf öğrencisi	25	13

\*Katılımcılar sınıf öğretmeni adayları ve numara ile kısaltma ile gösterilecektir SÖA1 gibi

## Uygulama/Ders Süreci

“İlkokul programı” dersi Yüksek Öğrenim Kurulu’nun 2018 yılında eğitim fakültelerinin öğretim programlarında yaptığı değişiklik ile seçmeli ders olarak alan eğitimi seçmeli derslerine eklediği derslerden biridir. Bu ders öğretim programı kavramını, genel hatlarıyla program geliştirme sürecini, ölkemizdeki öğretim programlarının yapısını ve ilkokuldaki öğretim programlarını çeşitli yönlerden inceleyen, öğretmen adaylarının derslere öğretim programı perspektifinden bakmalarını hedefleyen içeriğe sahiptir. Bu ders ile öğretmen adaylarının resmi programları inceleyerek öğretim programı tecrübesi edinmesi ve program geliştirme sürecinin ana hatlarıyla tanınması sağlanmaktadır. Haftada 2 ders saatinde verilen bu dersin final projesi olarak ilkokulda okutulacak bir seçmeli ders tasarlamaları ve dönem sonunda sunmaları istenmiştir. Proje kapsamında sınıf öğretmeni adaylarının tasarlayacakları derste neden o dersi seçtikleri, dersi belirlerken hangi ihtiyaç analizi yaklaşımından yararlandıkları, dersin ünite başlıkları ve belirledikleri bir konunun kazanımlarını yazmaları beklenmiştir.

## Veri Toplama Araçları ve Analizi

Sınıf öğretmeni adaylarının İlkokul Programı dersi sonunda serbest etkinlikler saati için tasarladıkları ders önerileri sunulmuş ve dijital ortamda da toplanmıştır. Elde edilen veriler ihtiyaç belirleme yaklaşımları ve ders içeriklerine göre inceleneneğinden içerik analizi ve betimsel analiz ile incelenmiştir. İhtiyaç belirleme dört ana yaklaşıma göre inceleneneğinden betimsel analizle analiz edilirken, ders içerikleri ise hem içerik hem de betimsel analizle analiz edilmiştir.

## Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının serbest etkinlikler dersi için tasarladıkları ders önerileri ihtiyaç belirleme yaklaşımına ve ders içeriklerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular iki başlıkta açıklanmıştır.

### 1. Ders önerilerinde tercih edilen ihtiyaç belirleme yaklaşımlarının incelenmesi

Sınıf öğretmeni adaylarının tasarladıkları dersleri belirlerken kullandıkları ihtiyaç belirleme yaklaşımı modelleri Grafik 1’te verildiği gibidir. Buna göre %40 (f=17) ile en çok analitik yaklaşımın, %36 (f=15) ile betimsel yaklaşımın ve son olarak %24 (f=10) ile farklar yaklaşımının tercih edildiği, demokratik yaklaşımın ise hiç yer almadığı görölmektedir. Ayrıca 4 katılımcı ise ikişer yaklaşım kullanmıştır.



**Grafik 1.** Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ders Önerilerinde Tercih Ettikleri İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları  
\*4 katılımcı ikişer yaklaşım kullanmıştır

## 2. Ders önerilerinin içeriklerinin ve kullanılan ihtiyaç belirleme yaklaşımına göre incelenmesi

Ders önerisi temaları ve bu derslerde yer alan ihtiyaç belirleme yaklaşımlarının dağılımları Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre sınıf öğretmeni adaylarının tasarladıkları ders önerisi içeriklerinin oldukça geniş bir çerçevede olduğu, bu temaların frekanslarına göre hazırlanan kelime bulutu ile gösterilmiştir (Resim1).



**Resim 1.** Serbest Etkinlikler Dersi İçin Tasarlanan Ders Konuları

Sınıf öğretmeni adaylarının serbest etkinlikler saati için tasarladıkları derslerin içerik analizine göre %23'lük pay ile en çok beceriler ve yaşamla ilişkileri temasındaki dersler bulunmaktadır. Bu derslerin belirlenmesinde de en çok farklar yaklaşımı kullanılmıştır. İkinci olarak %18'lik pay ile çevre ve sürdürülebilirlik konularını içeren derslerden oluşmaktadır. Bu derslerin belirlenmesinde ise sadece analitik yaklaşım kullanılmıştır. Üçüncü sırayı ise %13'lük pay ile kişisel gelişim ve oyun dersleri paylaşmıştır. Oyunu konu alan derslerde daha çok betimsel yaklaşım kullanılırken, kişisel gelişim derslerinde tercih edilen yaklaşımlar dağılım gösterirken ön plana çıkan yaklaşım olmamıştır. %10'luk payda ise kültür ve etkileşimin yer aldığı derslerden oluşmuştur. Bu derslerin ihtiyaç analizinde ise betimsel ve analitik yaklaşımlar kullanılmıştır. Diğerleri ise sanat, spor, değerler, bilişim, ülkemizi ve sahip olduğu özellikleri konu edinen dersler olmuştur.

**Tablo 4.** Seçmeleri Ders Önerilerinin Temalara Ve Kullanılan İhtiyaç Analizi Modellerine Göre Dağılımı

Seçmeli Ders Temaları	f	%	Betimsel	Farklar	Analitik	Demokratik
2.1.Beceriler ve yaşama ilişkileri	9	23,6	3	6	2	
2.2.Çevre ve Sürdürülebilirlik	7	18,4			7	
2.3.Oyun	5	13,1	4	1	1	
2.4.Kişisel gelişim	5	13,1	2	1	2	
2.5.Kültür ve Etkileşim	4	10,5	2		2	
2.6.Spor-Sanat	3	7,8	1	2		
2.7.Değer-Ahlak	2	5,2	2			
2.8.Ülkemiz	2	5,2			2	
2.9.Bilişim güvenliği	1	2,6	1		1	
<b>Toplam</b>	<b>38</b>	<b>100</b>	<b>15(%36)</b>	<b>10(%24)</b>	<b>17(%40)</b>	<b>-</b>

\*4 katılımcı ikiye yaklaşım kullanmıştır

Sınıf öğretmeni adaylarının tasarladıkları derslerin ilgili temalara göre betimsel analizleri aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

### **2.1.Beceriler ve yaşama ilişkileri temasındaki derslerin bulguları**

Bu tema kapsamında problem çözme, düşün ve icat et, çözüm dünyası, yaşam atölyesi, birleşik beceriler, okuryazarlık, iletişim becerisi, sosyal beceri ve işaret dili olmak üzere 9 ders bulunmaktadır. Ders içeriklerine bakıldığında daha çok problem çözme becerileri, iletişim becerileri ve edindikleri becerilerin günlük yaşama yansımaları hedefleyen derslerden meydana gelmektedir. Becerilerin standartlarla karşılaştırılarak eksik olan yönleri tamamlamak için farklar analizinin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Ders taslağında yöneltilen “Neden bu dersi seçtiniz?” sorusuna cevap olarak aşağıdaki ifadeler elde edilmiştir.

Düşün ve İcat et dersinin amacı şu şekilde açıklanmıştır: “Dersin amacı öğrencilerin yaşamda zorlandıkları ve değişen dünya modeline hızla ayak uydurmaları, zorlandıkları alanlarda bu zorluklara ne gibi çözümler ve kolaylıklar üretebileceklerini zihinlerinde düşünüp tasarlayarak bir eşya icat etmelerini sağlamaktır (SÖA13).”

Yaşam atölyesi dersinin amacının bir bölümü şu şekilde açıklanmıştır” Bu ders okul ortamında öğrenilen bilgilerin teoride kalmaması ve günlük yaşam sorunlarıyla ilişkilendirilip öğrencinin öğretim sürecinde tamamen alıcı olması konumundan çıkarılıp üretici konumuna getirilmesi istenmektedir. Bu bağlamda öğrencinin okulda öğrendiklerimiz günlük hayatta ne işe yarayacak algısının başlamadan biteceği, okuldaki derslerden öğrendiği şeyleri günlük hayatta da karşılaşılan durum ve sorunlar üzerine nasıl tatbik edebileceği konusunda bilgilendirirken bunlarla beraber eleştirel düşünebilme, empati kurma, araştırma, materyal üretme, tartışma, problem çözme gibi pek çok becerisinin de gelişmesi istendiği için seçilmiştir (SÖA29).”

Sosyal beceri dersinin bir amacı şu şekilde ifade edilmiştir “Kendisini ve duygularını nasıl ifade edeceğini, nasıl soru soracağını, karşısındakini nasıl dinleyeceğini öğrenen bir çocuk beklenen başarıyı daha rahat sergileyebilir (SÖA6).”

### **2.2.Çevre ve Sürdürülebilirlik temasındaki derslerin bulguları**

Tamamı analitik yaklaşımla belirlenen çevre ve sürdürülebilirlik içeriklerini konu edinen 7 ders şu şekildedir: iklim değişikliği, doğa ve insan, geri dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma, geri dönüşür, bilinçli tüketim, canlıları tanıma ve koruma, su kaynakları ve sürdürülebilir çevre. Uluslararası koşulları göz önünde bulunduran, gelecekte olası durumları hedefleyen analitik yaklaşımın kullanılması çevreyle ilgili konuların tüm dünyayı ilgilendiren sorunlar arasında olduğunu doğrulamaktadır. Sınıf öğretmeni adaylarının bu dersi seçme nedenlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Geri dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma dersi için şu ifadeler kullanılmıştır “Bu dersi seçmemin en büyük sebebi insanın doğaya verdiği zararı göz önünde bulundurmak ve bu zararı minimum seviyeye indirmek. ... geri dönüşüm ve sürdürülebilir kavramlarına çocuklarında aşına olması gerekir (SÖA8).”

Geride dönüşür dersi için "...geride dönüşümle ilgili bir dersin ilkokulda çocuklara verilip onlara kaynakların sınırsız olmadığını, bilinçli bir şekilde kullanılması gerektiğini öğretmek için bu dersin verilmesi gerektiğini düşünüyorum (SÖA9)." şeklinde açıklanmıştır.

Su kaynakları ve sürdürülebilir çevre dersinin amacı ise "Sürdürülebilir bir hayat ve çevre açısından suyun ve diğer kaynakların gerekliliğiyle birlikte bu kaynakların tasarruflu, verimli ve özenli kullanılarak gelecek nesillere de bırakabilmek ve bu konunun hayattaki önemi üzerinde biraz daha fazla durabilmek amacıyla ...(SÖA38)".

### **2.3.Oyun temasındaki derslerin bulguları**

Tasarlanan derslerde oyunu farklı yönlerden ele alan derslerden oluşmaktadır. Bu derslerin ikisi birbirine kapsam olarak çok yakın olan Geleneksel Çocuk Oyunları dersidir. Bir öğretmen adayı bu dersi betimsel analizle oyunun olumlu etkilerinden yola çıkarak açıklarken, diğer öğretmen adayı analitik yaklaşımla gelecekte çocukların teknoloji bağımlılıklarını göz önünde bulundurarak şimdiden önlem alınması için bu dersi önermiştir. Bu durum aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

"Bu dersi seçmemin başlıca nedeni günümüzde unutulmaya yüz tutmuş, milli kültürümüzün birer sembolü olan ve değerlerimizi yansıtan geleneksel çocuk oyunlarını yeniden çocuklara öğretebilmektir. Dijital dünyanın her yeri sardığı bu dönemlerde çocuklar bilgisayar, tablet ve telefon oyunlarından başka oyun neredeyse bilmemektedirler. Bu dijital ekranların karşısında büyüyen çocuklar hareketsiz, durgun ve sosyal bireyler olmaktadır (SÖA34)."

Birbirine benzer diğer iki ders ise betimsel analizle çocukların oyun kurmada/tasarlamada zorluk çektiklerini, bazılarının ise hiç oyun kurmayı bilmediklerini öne sürerek, oyun yokluğunda çocukların bilişsel, sosyal gelişimlerinde olumsuz etkisinin olabileceğinden bahsedilmiştir. Bu dersler Oyun Kurma ve Oyun Tasarlama ve Uygulama dersleridir. Bu ihtiyaç şu şekilde belirtmiştir:

"Öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirmek ve her daim canlı tutmak adına yardımcı olacak bir derstir. Geleceğe dair hayatlarının her yerinde ve her basamağında bir şeyler yaratmaya ihtiyaç duyulacaktır. Ve bunu çocukluktan sağlamak artık kabul görülür. Bunu da çocuklara en sevdikleri ve gelişimlerini destekleyen oyun ile gerçekleştirmek yararlı olacaktır. Yaratıcı, bilgiye ulaşmaya çalışan, yaparak-yaşayarak öğrenen, aktif olan, üreten bir gençlik küçük yaştan yetiştirilmeli (SÖA16)."

Diğer önerilen ders ise Eğitsel Oyunlardır. Hem farklar hem de betimsel yaklaşımla ortaya konulan ihtiyaç durumu şu şekilde ifade edilmiştir: "...çocukların algılarını, hafızalarını bilişsel becerilerini geliştirmek ve güçlendirmek için yararlı olacağını düşündüm (SÖA7)."

### **2.4.Kişisel gelişim temasındaki derslerin bulguları**

Bu temadaki dersler öğrencilerin günlük yaşamda sürekli olarak ihtiyaç duyabilecekleri gelişimlerine katkı sağlayabilecek farklı konuları içermektedir. Bu dersler Dengeli Beslenme, Güvenli Hayat, Bireysel Gelişim, Mutluluk ve Yaşam Sevinci, Çoklu Zeka dersleridir. Yeme bozuklukları, obezite gibi konulara dikkat çeken ders analitik yaklaşımla gelecekte olası riskleri göz önünde bulundurarak önlem alınmasını vurgulamaktadır. Bu durum şu şekilde belirtmiştir "İnsanların yedikleri yemekten suçluluk duyması, yemeklerden kaçması veya belli besinleri olması gerekenden fazla belli besinleri olması gerekenden az tüketmeleri onlara iyi besin-kötü besin bilinci aşılamaktadır. ... Bunlar göz önünde bulundurulduğunda yeni neslin ileride daha da kötü bir hale geleceğini öngörmek çok da zor değil.Bu yüzden bu dersin hedeflerinin çocuklara kazandırılması gerektiğine inanıyorum (SÖA21)."

Güvenli Hayat dersi çocukların kendilerini yabancı ya da kötü niyetli insanlardan ya da olaylardan korumalarını hedeflemiş, betimsel yaklaşımla bu eğitimin yokluğunda doğabilecek istenmeyen durumları esas alarak açıklanmıştır. Bu şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bu dersi seçme sebebim ülkemizde çocukların güvende olduğunu düşünmememdir. Ne zaman haberlere baksam çocuklarla ilgili kayıp, kaçırılma, madde kullanımı, taciz gibi istenmeyen haberlerle karşılaşmaktayım. ...Çocuklar güvenliklerini tehdit eden durumların farkına varabilmeli ve güvenliklerini sağlayabilmelidir. Bunun için ise çocukları bilinçlendirmemiz gerekmektedir. Burada biz öğretmenlere büyük görevler düşmektedir (SÖA17)."

Mutluluk ve Yaşam Sevinci ders önerisi dikkat çeken derslerden biri olup günümüzde mutsuzluğun arttığını, gelecekte ise daha büyük problem olmaması için küçük yaşlarda mutluluğun kişinin hayata bakış

açısıyla ilgili olduğunun öğretilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle analitik yaklaşımla ihtiyaç durumunu ortaya koyan SÖA12 ders gereksinimini şu şekilde açıklamıştır:

“Mutlu çocuklar diğer çocuklarla iyi ilişkilere sahip, yaşadıkları çevrede kendilerini güvende ve iyi hissederler. ...Bu kazanımları çocuk küçük yaşlarda kazandığında hayata daha olumlu ve yüksek enerji ile devam edebilecektir. ...Bu nedenle günümüz mutsuzluklarının gelecek nesile doğru çığ gibi büyüyerek gitmemesi için ileriye yönelik çocukların kendilerini mutlu edebilmeyi, mutlu olmanın güzelliğini öğrenebilecekleri bu dersi düşündüm.”

Bireysel Gelişim dersi öğrencilerin karakterlerinin şekillendiği önemli dönemlerden olan somut işlemler döneminde bireysel gelişimlerinin farkında olmaları, bu konuda güçlü olmaları ve bu sürece olumlu katkılar sunmak için betimsel yaklaşımla ihtiyaç durumu ifade edilmiştir. SÖA18 bu konuda şu şekilde belirtmiştir: “...Bu dersi seçmemin amacı öğrencilerin kendilerini keşfedip ileriye doğru amaçlarını ve hedeflerini belirlemelerini sağlayarak günlük yaşamlarında oluşabilecek olumsuz durumlarla karşılaştıklarında kolaylıkla başa çıkabilecek durumda olmalarını sağlamaktır.”

Çoklu zekâ dersi ise çocukların sahip oldukları ya da olabilecekleri zekâ türlerini farkında olmayı, bunları tanımayı ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Farklar yaklaşımıyla olması gereken durumun tüm çocukların hedeflenen seviyeye getirmek olduğunu belirten SÖA16 bu durumu şu şekilde açıklamıştır: “Çoklu zekâ dersini seçme sebebim yeniden yapılandırılma da bireysel farklılıklar dikkat edilse de öğrencilerin en temel zekâ boyutlarından sözle ya da matematiksel zekâ alanlarının baskın olmadığının herkesin farklı ilgi ve görüş alanı üzerinde durulan bu alanlar üzerinde yaparak yaşayarak çalışmalar yapılan bir ders saati olmadığı için bu dersi seçtim.”

### **2.5.Kültür ve Etkileşim temasındaki derslerin bulguları**

Kültür, kültürleri tanıma, kültürler arası etkileşimi, diğer kültürlere saygı ve hoşgörüyü konu edinen seçmeli dersler; Kültürel Farkındalık, Ortak Kültür ve Değerler, Dünya Kültürleri ve Çocukların Dünyası şeklindedir. 2 analitik, 2 betimsel yaklaşımla belirlenen ihtiyaç analizlerinde ülkemizin göç alma durumlarından hareketle göçmen ailelerin çocukları ve diğer çocukların sağlıklı iletişimleri için bugünden önlem alınmasının gelecekte oluşabilecek problemlerin önüne geçilmesi için önemli bir adım olarak açıklanmıştır. SÖA26 Kültürel farkındalık dersinin ihtiyaç durumunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ülkemizde birçok sayıda farklı din, dil ve ırktan insanlar yaşamaktadır. Çocuklar ilkokula başladıklarında kendi kültüründen farklı kişilerle karşılaştığında bu kişileri yargılayabilirler, aralarına almayı dışlayabilirler. Farklı kültürden olan çocuksa kendi içine kapanabilir, özgüveni azalabilir ve akademik başarısında düşüş yaşayabilir. Ancak bu ders eğer seçmeli bir ders olarak çocuklara verilirse çocuklar bu dersle farklı kültürleri tanıma imkânı verilmiş olunur, başka kültürlerle olan ilişkileri geliştirme, kültürel farklılıkları görüp anlayabilme yetkinliğine ulaşabilir. Ben de bu yüzden bu dersin öğretilmesine ihtiyaç duydum ve bu dersi seçtim.”

Dünya kültürleri dersi için ise analitik yaklaşımla ihtiyaç durumunu belirleyen SÖA33 şu şekilde açıklamıştır:

“...Çocukların bu kültürlerin varlığı ile tanışmaları onların erken yaşta dünyaya açılmalarına kapı açacaktır. Bu kültürlerin özelliklerini, yapılarını, hangi millete ait olduklarını öğrenmeye başlamaları merak duygusunu ve araştırma isteğini arttırmaktadır. Çocuğun farklı kültürler ile tanışması onun gelişimini zenginleştirmektedir. Çocuğun bir dünya vatandaşı olması sağlanmaktadır. Bu sebepler ile öğrencinin farklı kültürler ile tanışması, bu kültürlerin yapısı ve özellikleri bakımından incelenmesi gerekmektedir. Bu sebeplerden ötürü böyle bir derse ihtiyaç duyup seçtim.”

### **2.6.Spor ve Sanat temasındaki derslerin bulguları**

Seçmeli ders denilince akla ilk gelen alanlardan olan sanat ve spor dersleri üç ders önerisinde bulunulmuştur. Bu dersler Karate, Sanat ve Yaratıcılık, Hayatı Yaşıyorum şeklindedir. Bu derslerin ihtiyaç analizinde farklar ve betimsel yaklaşım kullanılmıştır. SÖA20 sanat dersi gereksinimini şu şekilde açıklamıştır:

“Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi göz önüne alındığında “kendini gerçekleştirme” ihtiyacı en üst basamakta yer almaktadır. Sanat ve yaratıcılık da kişinin kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayan en önemli yollardandır. İlkokul Programında bulunan derslere bakıldığında “sanat” sadece “görsel sanatlar” kapsamında yer bulmaktadır. Oysaki sanat sadece görsel sanatlardan ibaret değildir... Sanatın; yüzey



sanatları, mekân sanatları, hareket sanatları gibi birçok dalı bulunmaktadır. Çocuklar bu sanat dallarının hepsiyle tanışmalı, bir bakış açısına sahip olmalı...”

SÖA22 ise fiziksel etkinlikleri içeren dersinin ihtiyaç durumunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu dersi seçmemdeki amaç günümüzün büyük bir sorunu haline gelen fiziksel aktivite yoksunluğu ve giderek daha fazla yaşam tarzı haline gelen hareketsizlik, sağlıksız beslenme, aşırı kilo alımına, kalp-damar hastalıkları, diyabet gibi hastalıkların artmasına neden olmaktadır. ...Bu ders ile öğrencilere düzenli fiziksel aktivitelere katılım, çocukların ve gençlerin istenmeyen kötü alışkanlıklardan uzak durmalarına fayda sağlayacağı gibi sağlıklı büyümelerine, gelişmelerine ve sosyalleşmelerine katkı sağlayacağını vurgulamak. ...Çocukların sadece top oyunlarına yönelmesi önlenmeli ve mümkün olduğunca her çocuğun yüzme öğrenmesi, bisiklet sürmesi vb. spor dallarına da yönelmelerini sağlamaktır.”

### **2.7.Ülkemiz temasındaki derslerin bulguları**

Ülkemizi detaylı ve çok yönlü olarak çocuklara tanıtılmasını analitik yaklaşımla açıklayan 2 ders önerisi bulunmaktadır. Bu dersler Ülkemiz dersi ve Türkiye Coğrafi Bölge ve Kültür Bilgisi dersidir. SÖA10 Türkiye Coğrafi Bölge ve Kültür Bilgisi dersinin gereksinim durumunu şu şekilde açıklamıştır:

“Bu dersi seçme amacım eşsiz ülkemiz Türkiye'nin coğrafi bilgisini öğrencilere tek başına kazandırmak değil, aynı zamanda geleceğimiz olan öğrencilerimize yaşadığı bölgenin kaynaklarını ve ihtiyaçlarını öğretmektir. Aynı zamanda farklı kültürleri tanıyarak onları anlamalarını, öz değerlerimizin bir olduğunu kavratmayı ve kültürel farklılıklarımızın aslında kültürel bir zenginlik olduğu bilincini onlara kazandırmak aynı zamanda doğal kaynaklarımızın kullanımını bakımından bilinçli ve tasarruflu bir nesil hedeflediğim için bu dersi seçtim.”

### **2.8.Değer ve ahlak temasındaki derslerin bulguları**

Değerler giriş bölümünde bahsedildiği üzere öğretim programlarının değerler perspektifinde yer almakta, yani tüm derslerin bu bakış açısıyla yer vermesi gerekliliğini açıklamaktadır. Betimsel yaklaşımla önerilen 2 ders Değer ve Ahlak diğeri ise Görgü Kuralları ve Nezaket Eğitimi dersleridir. SÖA30 Görgü Kuralları ve Nezaket Eğitimi dersinin ihtiyaç durumunu şu şekilde açıklamıştır:

“İnsanları gündelik hayatlarında en çok üzen, onları strese sokan faktörler, nezaket ve görgü dediğimiz toplumsal ve bireysel hayatın kurallarına uymamaktır. Bunlar önemsiz ayrıntılar olarak görülür. Fakat bu kurallar hayatı kolaylaştırma ve ilişkileri düzenleme işlevine sahiptir. Bu dersi seçme nedenim de öğrenciler henüz ilkokuldayken görgü ve nezaket kurallarını öğrenerek toplumla uyumlu, aile fertleri ile sağlıklı ilişkiler kurabilen, nerde nasıl davranmasını gerektiğini bilen, sosyal olarak kendisinden farklı kişilere karşı saygı ve anlayış gösteren, insanlara karşı hoşgörü ile yaklaşan birer bireyler yetiştirmektir.”

### **2.9.Bilişim güvenliği temasındaki dersin bulguları**

İlkokul öğretim programında bilişim teknolojileri dersinin seçmeli ders olarak bulunmasından ötürü bu temada benzer ya da tekrar olmaması istendiğinden bir ders önerisi bulunmaktadır. Çevrimiçi Yaşam dersi çocukların sanal dünyada uymaları gereken kuralları ve güvenli internet kullanımı konularının neden ihtiyaç duyulduğu analitik ve betimsel yaklaşımla açıklanmıştır. SÖA37 bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Bu dersi seçtim çünkü internet hayatımızın hemen hemen her yerinde yer alıyor. Bu ders interneti gereksiz yere oyun, sosyal medyada boş zaman geçirmek gibi gereksiz faaliyet yerine öğrencilerin bilinçlenmesi açısından, onlara daha iyi bir eğitim sunabilmek amacıyla tasarlanmış bir derstir. ... Bu derse ihtiyaç duyma nedenim öğrencileri internet ve teknolojik alet kullanımında doğru yönde ve bilinçli kullanmaya teşvik etmek.”

## **Tartışma, Sonuç ve Öneriler**

Bu çalışma kapsamında sınıf öğretmenleri adaylarının ilkökul öğretim programında yer almasını istedikleri bir seçmeli ders tasarımları istenmiştir. Program geliştirme adımlarından özellikle ihtiyaç analizi süreci ön planda tutulmuş, hedeflenen dersin gereksinim durumunun ihtiyaç analizi yaklaşımlarına göre açıklanması istenmiştir.

Buna göre bazı ders önerilerinde iki ihtiyaç belirleme yaklaşımı kullanılmakla beraber %40 ile en çok analitik yaklaşımın, %36 ile betimsel yaklaşımın, %24 ile farklar yaklaşımının tercih edildiği demokratik yaklaşımın ise hiçbir ders önerisinde yer almadığı görülmüştür. Demokratik yaklaşımın en az tercih edilmesi başka bir ihtiyaç belirleme çalışmasında da yer alıp (Yargı, 2019), dayanağının sadece belirli

kesimlerin isteklerine dayalı olması bu yaklaşımın zayıf yönü olarak açıklanabilir. Yaklaşımın bu zayıf yönünden ötürü öğretmen adayları tarafından tercihe dilmediği söylenebilir.

Analitik yaklaşımın en fazla tercih edilmesi öğretmen adaylarının uluslararası koşulları, günümüzden hareketle geleceği öngören durumları konu edinen dersleri önerdiklerini göstermektedir. Çevre ve sürdürülebilirlik temasındaki tüm dersler analitik yaklaşımla açıklanmış, çocukların küçük yaşlardan itibaren çevreyi koruma, geri dönüşüm, sürdürülebilir yaşam gibi hayati konuları içeren ders almalarını önemli bir ihtiyaç olarak vurgulamışlardır. Ülkemizde 2022-2023 yılından itibaren 6,7 ve 8. Sınıflarda haftada 2 saat olmak üzere çevre ve iklim değişikliği dersi seçmeli ders olarak okutulacaktır (MEB, 2022). Bu durum öğretmen adaylarının yerinde bir seçim yaptıklarını doğrular niteliktedir. Ayrıca sınıf öğretmeni adaylarının çevre dersini almış olmaları da bu durumun nedenleri arasında yer alabilir. Yapılan bir çalışmada çevre eğitimi dersi alan öğretmen adaylarının bu konularda olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür (Uyanık, 2016).

Sınıf öğretmeni adaylarının en çok öneride bulunduğu ders alanı ise becerilerle ilgili olmuştur. Bu alanda tercih edilen yaklaşımlar analitik, betimsel ve farklar yaklaşımından oluşmakla beraber daha çok farklar yaklaşımının olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin bazı becerilerde eksiklerinin olduğunu ve yeterli düzeye ulaşmaları için aradaki farkı kapatma yaklaşımı ile ulaşılabileceğini göstermektedir. 2020-2021 ilkökul öğretim programını inceleyen bir çalışmada programın alt düzey bilişsel becerileri içerdiği belirtilmiştir (Dedeoğlu ve Polat, 2021). Bu nedenle Öğretim programlarında becerilerin geliştirilmesine yönelik içerikler artırılabilir.

İlkokul öğretim programında beden eğitimi ve oyun dersinin ilkökul 1,2 ve 3. Sınıfta 5'er saat, 4. Sınıfta ise 2 saat olduğu bilinmektedir (Tablo 1). Ne yazık ki ülkemizde Türkçe, matematik, fen bilimleri gibi dersler daha önemli algılandığından beden eğitimi ve oyun gibi derslere olması gerektiği kadar ders saati ayrılmamaktadır (Celayir, 2015). İlkokul öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin teneffüs sürelerini en fazla oyuna ayırdıkları görülmüştür (Aktay vd., 2019). Oyun alanlarının hazırlanması ve bu dersin tam olarak işlenememesindeki sorunların giderilmesi istenmekte (Altun, 2016), öğretmenlerin bu ders için olumlu tutum sergilemesi için fiziksel etkinliklere katılımının faydalı olacağı belirtilmiştir (Güvendi ve Serin, 2019). Bu durum sınıf öğretmeni adaylarının oyunu çeşitli yönlerden ele alan ders önerilerine yansımıştır. Çocukların oyun oynama düzenlerinin dijitalleşen dünya ile değiştiğini, sokak oyunlarının, geleneksel çocuk oyunlarının çocuklar tarafından pek bilinmediğini vurgulamışlardır. Bu duruma çözüm olarak betimsel yaklaşım çoğunlukta olmak üzere oyun derslerine duyulan ihtiyaç açıklanmıştır. Oyun oynayan çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişmelerinin olumlu yönde etkilendiği bilinmektedir (Sevinç, 2009; Keskin, 2009). Bu nedenle doğrudan ya da dolaylı olarak oyunların öğretim programlarında artırılması yararlı görülmektedir.

Çocukların kişisel gelişmelerini beslenmeden, kendilerini korumaya, mutlu olmanın farkındalığından, sahip oldukları zekânın türlerini öğrenmeye ve geliştirmeye kadar geniş bir alana sahip olan bireysel gelişim derslerinin önemli bir ihtiyaç olduğunu analitik, betimsel ve farklar yaklaşımıyla açıklamışlardır. Kendini koruma, beslenme gibi konular hayat bilgisi dersinde yer almasına karşın, çocukların bahsedilen konularda çok daha detaylı bilgiye ve uygulamaya ihtiyaçları oldukları belirtilmiştir. İlkokul öğrencilerinin öz düzenleme becerilerini kendileri yönetemeyecek yaşta olmaları bu durumu desteklemektedir (Koç, 2021).

Kültürler arası etkileşim gerek küreselleşen dünyanın etkileri olarak gerekse göç gibi zorunlu durumlarda kendini göstermekte ve insanları bir araya getirmektedir. Özellikle ülkemizdeki son dönemlerde artan göçmen sayıları farklı kültürleri bir araya getirmektedir (Şimşek ve Kula, 2018). Çocuklara küçük yaşlardan itibaren farklı kültürlerin farkındalığını kazandırma, bu kültürlere saygı duyma ve hoşgörülü olma gibi içeriklere sahip kültür dersleri analitik ve betimsel yaklaşımla açıklanmıştır. Analitik yaklaşımla günümüzde kültürler arası etkileşime dair adım atılması durumunda gelecekte meydana gelebilecek olumsuz durumlara karşı önlem alınabileceği belirtilmiştir. Benzer şekilde kültürler arası etkileşimin sağlanmadığı durumlarda göçmenlerin halk tarafından olumsuz algılanması ve çatışmaların kaçınılmaz olduğu bilinmektedir (Melanlıoğlu, 2020). Çok kültürlülük eğitim sistemimizde öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer almakla beraber (Usta ve Demir, 2020) üzerinde durulması gereken konulardan olduğu söylenebilir. Geleneksel çocuk oyunları dersi kültürler arası etkileşimi artıran ayrıca işbirlikli çalışma, empati, sabır gibi yetkinlikleri destekleyen yapıda olduğu için (Koyuncu ve Bulut, 2022) sınıf öğretmeni adaylarının önerdikleri dersleri bir arada sunduğu söylenebilir.

Spor ve sanat konuları ilkökul öğretim programında zorunlu derslerde bulunmasına karşın daha özelleşmiş sanat ve spor ders önerileri de daha çok betimsel yaklaşımla neden ihtiyaç duyulduğu

açıklanmıştır. Belki de bu konular ders dışı etkinlik olarak düşünülmüş bu nedenle öğrencilerin uygulamadaki becerilerine destek olacağı (Köse, 2007) öngörülmüş olabilir.

Diğer ders önerileri ise değerler, ülkemiz ve bilişim alanındadır. Değerler ülkemizdeki öğretim programlarında disiplinler üstü olarak tüm derslerde yer almaktadır (Talim Terbiye, 2022a). Bu nedenle bir dersle değil tüm derslerdeki yapılarda bulunması beklenmektedir. Ülkemizle ilgili içerikler ise doğrudan sosyal bilgiler derslerinde yer almakla beraber, dolaylı olarak Türkçe okuma parçalarında görmek mümkündür (Talim Terbiye Kurulu, 2022a). Bilişim teknolojileri ise giriş bölümünde bahsedildiği üzere seçmeli dersler arasında bulunmakta ve devlet okullarında çeşitli nedenlerden ötürü okutulmamaktadır (Dündar ve Karaca, 2011; Gültekin, vd., 2017). Bu nedenle bilişim alanı ilkokulda önemli eksikliklerdendir ve bilişim güvenliğinin ders önerisi olarak sunulması öğretmenlerin kendi imkânlarıyla bu dersi vermesi için güzel bir örnek oluşturabilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokul programında yer alan serbest etkinlikler dersi kapsamında ders önerisi tasarımları ve bu süreçte ihtiyaç belirleme yaklaşımlarını nedenleriyle açıklamaları istenmiştir. Buna göre sınıf öğretmeni adaylarının en çok uluslararası koşulları gözetken analitik yaklaşımı tercih ettikleri, demokratik yaklaşımı ise hiç tercih etmedikleri sonucuna varılmıştır. Tasarlanan ders önerileri en çok beceri ve çevreyi içeren konular olmak üzere, oyun, kişisel gelişim, kültürler arası etkileşim, sanat, değer, ülkemiz ve bilişim alanlarında olmuştur. Bu durum sınıf öğretmeni adaylarının uluslararası koşulları göz önünde bulundurarak dünya sorunlarına duyarlı aynı zamanda öğrencilerin becerilerini artırmak isteyen, geniş aralıktaki diğer önemli konulara da değinen çok yönlü ders tasarlama vizyonunu göstermektedir. Serbest etkinlikler dersleri için sınıf öğretmenlerinin ihtiyaç duydukları içeriklere bu şekilde tasarımlar yaptırılarak ders uygulamalarında mümkün olduğunca problem yaşamadan zengin kaynaklar sunulabilir.

### Etik Beyan

“İlkokuldaki Serbest Etkinlikler Saati İçin Tasarlanan Ders Önerilerinin İhtiyaç Belirleme Yaklaşımlarına Ve İçeriklerine Göre İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Hasan Kalyoncu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 21.09.2022 tarih ve 2022-32 sayılı toplantısında alınmıştır.

### Çatışma Beyanı

Araştırmada çıkar çatışması oluşacak herhangi bir durum söz konusu değildir.

### Kaynakça

- Aktay, S., Arat, R. ve Atalay, M. (2019). İlkokullarda teneffüs süresi ne kadar olmalı. *III. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu*
- Altun, M. (2016). İlkokul oyun ve fiziki etkinlikler dersi yeni öğretim programının sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle değerlendirilmesi: Kırşehir İli örneği. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 327-347.
- Birgül, S. (2018). *Serbest etkinlikler dersinin incelenmesi: Nallıhan örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozpolat, E. (2016). İlkokullarda uygulanan serbest etkinlikler dersine ilişkin öğretmen görüşleri. *Journal of World of Turks/ Zeitschrift für die Welt der Türken*, 8 (2), 217-239.
- Brazee, E. (2000). Exploratory curriculum in the middle school. ERIC Digest.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Capobianco, B. M. ve Feldman, A. (2006). Promoting quality for teacher action research: Lessons learned from science teachers' action research. *Educational Action Research*, 14(4), 497-512.
- Celayir, İ. (2015). *İlkokul programı oyun ve fiziki etkinlikler dersinin işlevselliğinin ve geleneksel çocuk oyunlarının uygulanabilirliğine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Cinoğlu, M. ve Bağcı, E. (2018). İlkokullarda serbest etkinlikler uygulamaları dersinin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 712-727. DOI: 10.17755/esosder.355006
- Çiftçi, Y. E. (2019). *Serbest etkinlik uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
- Dedeoğlu, H. ve Polat, İ. (2021). 2020-2021 eğitim öğretim yılı ilkokul öğretim programları üzerine bir değerlendirme. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(1), 207-220.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dick, B. (2009). Action research literature 2006—2008: Themes and trends. *Action Research*, 7(4), 423-441.

- Dünder, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim okullarında serbest etkinlik dersinin değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2) ,105-121.
- Gömleksiz, M. ve Özdaş, F. (2013). Serbest etkinlikler dersi konularının gerçekleştirme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 323-335.
- Gupta, K. (2011). *A practical guide to needs assessment*. John Wiley & Sons.
- Gülbahar, Y. ve Kalelioğlu, F. (2018). Bilişim teknolojileri ve bilgisayar bilimi: Öğretim programı güncelleme süreci. *Millî Eğitim Dergisi*, 47(217), 5-23.
- Gültekin, M., Atalay, N. ve Ay, Y. (2017). İlköğretimde serbest etkinliklere yönelik sınıf öğretmeni ve öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 419-437.
- Güvendi, B. ve Serin, H. (2019). Sınıf öğretmenliği adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik tutumları ile fiziksel aktiviteye katılım motivasyonlarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1957-1968.
- Keskin, A. (2009). *Oyunların çocukların çoklu zekâ alanlarının gelişimine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- KOÇ, E. S. (2021). İlkokul öğretim programlarının COVID-19 sonrası yaygınlaşan uzaktan eğitime uygunluğunun incelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7(1), 24-36.
- Koyuncu, F. ve Bulut, G. G. (2022). Geleneksel çocuk oyunlarının kültürlerarası etkileşimi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 499-519. DOI: 10.21733/ibad.1083497.
- Köklü, N. (1993). Eylem araştırması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(2), 357-365.
- Köse, E. (2007). İlköğretim öğrencilerinin ders dışı etkinliklerini tercih etme nedenleri. *A. Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 46-61.
- MEB (2022). Çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersinin müfredatı tamamlandı. 10 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/cevre-egitimi-ve-iklim-degisikligi-dersinin-mufredati-tamamlandi/haber/25946/tr> adresinden alınmıştır.
- Melanlıoğlu, D. (2020). Kardeş veya yük: mülteci çocuk kahramanların bakış açısıyla kültürlerarası etkileşim. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 95-115.
- Sargın M., (2014). *İlkokul programında yer alan serbest etkinlikler dersinde öğretmenlerin kendilerini yeterli görme düzeyleri (Şırnak İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Sevim Yılmaz, L. (2015). *İlkokulda uygulanan serbest etkinlik dersinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Sevinç, M. (2009). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Stufflebeam, D. L., McCormick, C. H., Brinkerhoff, R. O. ve Nelson, C. O. (1985). Introduction to needs assessment. In *Conducting educational needs assessments* (pp. 1-22). Springer, Dordrecht.
- Şen, S. ve Sarıkaya, İ. (2015a). Serbest zaman etkinlikleri dersinde seçilen etkinliklerin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 55-73.
- Şibir, E. S. (2019). *Devlet ve özel ilkokullardaki sınıf öğretmenleri ile öğrencilerin serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Şimşek, H. ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Talim Terbiye Kurulu, 2022a. Öğretim Programları <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>
- Talim Terbiye Kurulu, 2022b. Haftalık ders programları <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>
- Usta, M. ve Demir, E. (2020). Eğitimde çok kültürlülük: ilkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler kitapları üzerinden nitel bir inceleme. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(34), 2178-2198.
- Uyanık, G. (2016). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve tutumlarının incelenmesi. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 1(1), 30-41.
- Yargı E. (2019). *Öğretim elemanlarının ihtiyaç belirleme eğilimleri ile eğitim felsefesi inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kırşehir.

## EXTENDED ABSTRACT

Elective courses can be explained as courses that enrich the curricula, that school administration and teachers offer to students within the possibilities, that will support them to increase their knowledge and skills in various fields. While elective courses start at the secondary school level in our country, they appear as free activities courses at the primary school level.

For a course to be included in the curriculum, it is expected to have a framework of knowledge, skills, competencies and values that can meet the needs of students and society, especially those that can compete in international conditions. For this reason, the courses in the curriculum are prepared by the curriculum development steps as a result of national and international standards, objectives, curriculum and literature reviews. For this reason, it will be important for primary school teacher candidates to realise what kind of lessons they will need in the free activities lesson when they practice their profession and to be able to reveal this with needs determination approaches. Identifying needs is known as the most important step in achieving the desired result. This step, which is the first curriculum development

process, includes various methods, approaches and techniques. At the stage of determining the need, it is decided which need assessment approach is used first. needs determination approach explains why the relevant subject should be needed with four basic approaches. These are the differences approach, the descriptive approach, the analytical approach and the democratic approach.

In this study, they were asked to prepare a course proposal for the above-mentioned free activities course, in which they explained the needs identification approaches in detail. In this context, it is aimed to examine the lessons developed by the primary school teacher candidates according to the need identification approaches. In this context, answers to the following questions were sought. These are: i. What are the needs assessment approaches preferred by the pre-service classroom teachers in their course proposals and the reasons for their selection? ii. What are the contents of the course proposals of the pre-service classroom teachers and the needs assessment approaches they use in these courses?

In this study, which was carried out within the scope of the primary school curriculum, the course suggestions of the primary school teacher candidates, and the action research method were used. Based on the problems experienced by the classroom teachers in the free activities lesson, the classroom teacher candidates were asked to design lesson suggestions that could be a solution when they encounter similar problems in the future. The participants of the study are 38 primary school teacher candidates, 28 female and 10 males, who took the 2022-2023 Primary School Program elective course.

The primary school curriculum course in which the research was conducted is one of the courses that the Higher Education Council added to the field education elective courses as an elective course with the change made in the curriculum of the faculties of education in 2018. This course has content that examines the concept of the curriculum, the curriculum development process in general terms, the structure of the curriculum in our country and the curriculum in primary school from various aspects, and aims to make teacher candidates look at the courses from the perspective of the curriculum. Within the scope of the project, primary school teacher candidates were expected to write down why they chose that lesson, which needs analysis approach they used while determining the lesson, the unit titles of the lesson and the achievements of a topic they determined.

The data of the research were the lesson suggestions and opinions of the pre-service classroom teachers designed for the free activity hour at the end of the Primary School Curriculum course. Since the obtained data will be analyzed according to needs assessment approaches and course content, they have been analyzed with content analysis and descriptive analysis. Since the needs determination will be analyzed according to four main approaches, the course contents were analyzed with both content and descriptive analysis, while descriptive analysis was used.

According to the findings obtained, the needs identification approach models used by the primary school teacher candidates while determining the lessons they designed are as given in Graph 1. According to this, it is seen that the analytical approach with 40%, the descriptive approach with 36% and the differences approach with 24% are preferred the most. In contrast, the democratic approach is not included at all.

According to the content analysis of the lessons designed by the primary school teacher candidates for the free activity hour, there are lessons on the theme of skills and life relations with a share of 23%. In the determination of these courses, the differences approach was mostly used. Secondly, it consists of courses on environment and sustainability with a share of 18%. Only an analytical approach was used in the determination of these courses. Personal development and game lessons shared the third place with a share of 13%. While the descriptive approach was used more in the lessons about the game, the preferred approaches in the personal development lessons were distributed, but no approach came to the fore. The 10% denominator consisted of courses in which culture and interaction took place. Descriptive and analytical approaches were used in the needs analysis of these courses. Others were courses on art, sports, values, informatics, our country and its characteristics.

It was concluded that the primary school teacher candidates mostly preferred the analytical approach that took into account international conditions, and they did not prefer the democratic approach at all. The course proposals designed were mostly in the fields of the game, personal development, intercultural interaction, art, value, our country and informatics, mostly on subjects involving skills and the environment. For free activities lessons, the content needed by the classroom teachers can be designed in this way, and rich resources can be presented in the course applications without any problems as much as possible.